

תנועה מול אוניברסיטה

בין ניגוד לסיכוי

:: דני גוטווין

פועלות כחלק מן העולם הקפיטליסטי, אך בכך הן אינן שונות מתחומי חיים אחרים, מערכת החינוך או שוק העבודה, למשל. שימוש באותו ניגוד כוזב להצדקת הימנעות מפעילות במערכת החינוך או בשוק העבודה, משום כפיפותם להגיון השוק, הייתה נשמעת לפחות כמוזרה. אימוץ הגיון ההינזרות מכל תחום המארגן על ידי השוק ונשלט על ידי כלליו – כמו זה שנוקטות תנועות הבוגרים ביחס לאוניברסיטאות – יכול להביא רק לפרישה מהחברה ולעקרות חברתית ופוליטית. סוציאליסטים, כידוע, נוקטים בגישה הפוכה: כדי לשנות את המנגנונים הקפיטליסטיים יש, לשיטתם, לפתח דרכים כדי להתערב בפעולתם.

התבוננות בתפקיד אותו ממלאות האוניברסיטאות שלא מבעד לניגוד הכוזב דלעיל, מלמדת שהן מכשירות, בין היתר, את העתודות השלטוניות והמקצועיות הדרושות למדינה המודרנית. לכלכנים, משפטנים, סטטיסטיקאים, עובדים סוציאליים, רופאים, פסיכולוגים מורים ואחרים משתתפים בעיצוב דפוסי הפעולה של המדינה בין אם היא פועלת מתוך עקרונות ניאורליברליים ובין אם היא מאורגנת על בסיס סוציאלי-דמוקרטי. מבלי להיכנס לדיון התיאורטי בשאלה האם יש לפקידים "אוטונומיה" מן הפוליטיקה בעיצוב המדיניות, הרי שהמציאות הישראלית מלמדת כי מלבד הכוח שיש ל"גורמים המקצועיים" מתוקף תפקידם הרשמי, גם האיגודים המקצועיים של המורים, הרופאים והעובדים הסוציאליים, למשל, ממלאים כיום תפקיד חשוב בעיצוב דמותם של השירותים עליהם הם מופקדים.

הידע המקצועי הנרכש באוניברסיטאות נחשב כיום לתנאי בסיסי לקבלה לשירות בממסדי השלטון, החברה והכלכלה. יתר על כן, האוניברסיטה מעניקה את השפה ואת עולם המושגים החיוניים ללקיחת חלק בשיח הקשור בעיצוב המרחב הציבורי ובהשפעה עליו. לכן, ההסתייגות מן האוניברסיטאות מהווה מחסום בפני מעורבות ממשית של תנועות הבוגרים וחבריהן בדיון הציבורי, בממסדים המקצועיים והציבוריים, במערכת

הניגוד הכוזב בין לימודים אוניברסיטאיים למשימתיות תנועתית, הרווח בתנועות הבוגרים הכחולות, מהווה גורם המחליש ואף מעקר את השפעתן על החברה הישראלית. ניגוד כוזב זה משרת את מהפכת הנגד הניאו-ליברלית בה נתונה ישראל – כשם שהוא השתקפות שלה – והמסקנות השמרניות אליהן הוא מוליך חושפות את הכשלים המונחים בבסיסו.

גישה מקובלת בתנועות הבוגרים רואה באוניברסיטאות עוד מנגנון ביות קפיטליסטי, שדרכו משליט השוק את ערכיו: הן מרדדות את הידע לסחורה, עושות את הסטודנט לצרכן והופכות את המרוץ אחר הציון לתכלית הלימוד. כך, מטמיעות האוניברסיטאות בסטודנטים את הצרכנות והתחרות כתכונות ראשוניות, אותן הם יחזרו וישכפלו במהלך חייהם הבוגרים. עשיית ההשכלה מדרך לשחרור האדם לאמצעי לניכורו, מציבה, לפי גישה זו, את האוניברסיטאות בקוטב המנוגד לדרכן של תנועות הבוגרים, והמסקנה מכך היא ויתור על המסלול האוניברסיטאי וחיפוש אחר דרכי עקלתון לעקיפתו.

ואולם, מסקנה זו כופה על תנועות הבוגרים עיקור-לדעת החותר תחת מאבקן לעיצוב חלופי של החברה הישראלית. האוניברסיטאות אמנם

האוניברסיטה מעניקה את השפה ואת עולם המושגים החיוניים ללקיחת חלק בשיח הקשור בעיצוב המרחב הציבורי ובהשפעה עליו.

שלילת האוניברסיטאות דוחקת את תנועות הבוגרים למעמד של שוליות בחברה הישראלית, החוזרת ומשתקפת גם במגמות של פרישה מתוכה.

אם ברצונן של תנועות
הבוגרים להפוך לגורם
משמעותי במאבק
על עיצוב דמותה של
החברה הישראלית, עליהן
לעשות את הלמודים
האוניברסיטאיים לחלק
מדרכי החיים של חבריהן.

תפיסה מסתגרת של מושג התנועה, העלולה להגלגל לשמרנות ולניווון.

במסורת הסוציאליסטית והציונית-סוציאליסטית מושג התנועה הוא היפוכה של התבדלות. התנועה אמורה לכונן את היחידים לציבור - בניגוד להון החותר להפוך אותם להמון - וכך ליצור שותפות שתהווה בסיס למאבק כנגד הקפיטליזם והנחותיו על מנת לשנותן. כך, התנועה מקנה לחבריה לא רק את תפיסת העולם וכלי הניתוח, אלא גם מסגרת לכחינה חוזרת שלהם, לאור המגע עם החברה, כדי שמתאיוריות המשנות את המציאות הם לא יתנווננו לכדי דוגמות המתגוננות מפניה.

דומה, שיותר משההסתייגות הרווחת בתנועת הבוגרים מן האוניברסיטאות משקפת ביקורת על אופי הלימודים בהן, היא מבטאת חוסר אמון של התנועות ביכולתן להתמודד עם דרכי ניתוח ותכני מחשבה העומדים בסתירה לגוף הידע התנועתי.

לפיכך, בשל החינוכיות של הלימודים האוניברסיטאיים להשפעה, עיצוב והנהגה של החברה הישראלית, הרי שעל תנועות הבוגרים להתמודד עם אתגר האוניברסיטה ולא לסגת ולהסתגר מפניו. כשם שההסתגרות מפני האוניברסיטאות עלולה להגלגל להסתגרות מן החברה, כך ההתמודדות עם האתגר שהן מציבות עשויה להיות מהלך לכינונו של כוח לשינויה.

השלטוניות ובהנהגה הפוליטית. משמעותה של האידיאולוגיה האנטי-אוניברסיטאית היא אפוא הדרה עצמית מהשתתפות משפיעה בעיצוב פני החברה ומכאן שאף וויתור-לדעת על הסיכוי להנהיגה. כך דוחקת שלילת האוניברסיטאות את תנועות הבוגרים למעמד של שוליות בחברה הישראלית, החוזרת ומשתקפת גם במגמות של פרישה מתוכה.

אם ברצונן של תנועות הבוגרים להפוך לגורם משמעותי במאבק על עיצוב דמותה של החברה הישראלית, עליהן לעשות את הלימודים האוניברסיטאיים לחלק מדרכי החיים של חבריהן. מעבר לתכליתו המקצועית, החברתית והפוליטית, עשוי מהלך כזה להשפיע גם על דמותן של האוניברסיטאות. הדברים אמורים במיוחד לגבי דמותו של המרחב הציבורי האוניברסיטאי והסטודנטיאלי. חברי תנועות הבוגרים יכולים להעניק משקל ועומק לפעילויות 'חברתיות' המתנהלות בקמפוסים, שלחלקן אף השפעה על תכני הלימוד, כפי שעשו להעיד ניסיונם של סטודנטים לכלכלה שיצרו מסגרות לימוד המאתגרות את השיח הניאור-ליברלי השולט בחוגים אלו.

אין לבטל כמובן לחלוטין את החשש מפני השפעת האופי הקפיטליסטי-צרכני של הלימודים האוניברסיטאיים על תנועות הבוגרים וחבריהן. אולם דומה שחשש זה והוויתור מראש על מאבק בזירת האוניברסיטאות הנגזר ממנו, מלמד על

דני גוטוויין הוא חבר
יס"ד ומלמד בחוג
לתולדות ישראל
באוניברסיטת חיפה

dgutwein@univ.haifa.ac.il

Design for desire

:: יודית שחר

שָׁרִים שִׁפְתִּים סִילִיקוֹן מְשַׁרְבֵּבֹת
מְפַסְקוֹת פִּצֵּעַ אָדָם פּוֹסְקוֹת:
כָּאֵן מְאַחֲרֵי חוֹמַת הַזֶּהָב שׁוֹכֵן גֵּן הַעֵדֶן.
הַנֶּה מְזַמֵּן פֶּמוֹכֵן לְקָרָא תִּגְרַעַל גֵּן הַשׁוֹטִים
אַבְל אֵינֶה בְּטוֹחַ אִם חִיָּה מְגִדְרִים כְּחַיִּים
וְאִם זֶה לֹא חַיִּים
אִז מֵה זֶה בְּכֻלּוֹ

השיר לקוח מתוך ספרה החדש של יודית
שחר - זו אני מדברת (בבל, 2009)

בְּרֹאשׁ חֲדָשׁ הָיָה אוֹמֵר לְמוֹרֹת
מְחַר מְשִׁכּוֹרוֹת
וּכְשֶׁבֶא הַמְחַר חֲזַר חֲלִילָה
וּכְשֶׁהַחֲדָשׁ נִגְמַר הַבְּטִיחַ שׁוֹב מְחַר
הוּא חֵיב לִי שְׂכָר שֶׁל חֲצֵי שָׁנָה,
כְּשֶׁאֲמַרְתִּי אָנִי חֵד הוֹרִית
הוּא עָוָה פִּנְיֹו וְאָמַר זֶה הַמַּצֵּב
גַּם אָנִי חִי עֲכָשִׁיו עַל תְּפוּחֵי אֲדָמָה
קֶרֶן אוֹר נִצְנָצָה בְּשִׁנְיֹו
וּנְשַׁבְּרָה עַל מְשַׁקְפֵי הַזֶּהָב

Design for desire מְצַהֵיר הַפִּין
הַנְּעִיר בְּמִכּוֹנֵי הַזֶּהָב
מוֹכֶרֶת אוֹתוֹ דְּגִמְנֵי הַזֶּהָב שֶׁעַר

לְאַחֲרוֹנָה פְּשֻׁטָה אֶפְנָה
מְכוֹנֵי יוֹת זֶהָב
מְאַחֲרֵי שְׁמֶשֶׁה כֶּהָה
צִלְלִית זֶכֶר עַל הַגָּה לְצִדוֹ נִקְבָה
חֲבוּשָׁה קְסֻדַת זֶהָב
אַרְבַּע מְאוֹת שְׁמוֹנִים שְׁקֵל גִּוְנִים
אַבְקָ שְׁכֻמְתֵי צוּעֵדֶת בְּדָרְכִים
הָאֶבֶק שֶׁעַל מְכוֹנֵי זֶהָב לְטָפוֹל אַח"ם
עֲבוּרוֹ יִשְׁלַף כְּרִטִים הַזֶּהָב
אַל תִּקְלוּ רֹאשׁ בְּכִרְטִים זֶהָב
בְּזַעַת אָפֶם יֵאָכְלוּ זֶהָב

הָיָה לִי בּוֹס בְּמִרְכַּבַת זֶהָב
לְמַדְתִּי בְּמִרְכַּבַת זֶהָב לְלִקְיוֹת